
НАЦРТ СПОЉНОПОЛИТИЧКЕ СТРАТЕГИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1. УВОД

У идеализованом случају развијене и просперитетне државе, спољна политика и међународни односи спадају у посебан домен државне делатности са значајним степеном аутономије у односу на главне политичке токове и, пожељно, потпуно независан од унутрашњих друштвених превирања и смене власти. Спољнополитички положај и унутрашњи политички проблеми Србије, међутим, чине овакав „оптимистичан“ приступ међународним односима немогућим, у најмању руку јер (а) унутрашњи политички процеси значајно ограничавају маневарски простор српске дипломатије; (б) не постоји политички консензус о легитимности демократских промена у друштву, што сваку нову владу чини владом *дисконтинуитета* у односу на претходну, па последично води и наприхватљивим заокретима у спољнополитичким делатностима; најзад (в) савремена кретања у међународним односима све више доводе до мешања страних и међународних фактора у унутрашња питања појединачних држава, што чини раздвајање спољашње политике од унутрашње неостваривим у пракси.

Да би се могла дефинисати било каква спољнополитичка начела Србије, потребно је јасно имати на уму каква је земља у питању, шта су њене објективне могућности, али пре свега, шта су најозбиљнији проблеми који спутавају вођење пробитачне и делотворне спољне политике. Република Србија данас је мала, сиромашна земља, са разореном привредом и демографском кризом, међународно оспореним границама и бројним мањинским становништвом преко кога суседне земље настоје остварити пресудан утицај на њене унутрашње друштвене и политичке токове. Њене способности да се брани од војног напада или терористичких претњи су значајно умањене деценијом погубне безбедносне политике, док је њена економија изгубила сваку конкурентност скочивши из транзиционе кризе, која се због ратова, санкција и политичке корупције одужила преко сваке мере, у светску финансијску кризу.

Србија је, дакле, скоро потпуно онемогућена да води самосталну и самобитну међународну политику. Њени унутрашњи проблеми, при томе, отежавају одвајање „иностраних послова“ од унутрашњих политичких питања, будући да спољнополитички успеси земље непосредно зависе од могућности промене друштвеног и политичког система и превазилажења кључних унутрашњих проблема. Истовремено, тренутна структура међународних односа, у којој је велики број најмоћнијих и најбогатијих држава света *ненаклоњен* Србији и без разумевања за њене проблеме или интересе, налаже Србији да води далеко самосталнију дипломатију него што јој то њене властите могућности допуштају.

1.1. Унутрашњи ограничавајући фактори

1.1.1. Уништена привреда

Основни проблем Републике Србије јесте неуспешна и недоречена транзиција, која је уништила националну економију, а да је није надоместила одговарајућом заменом у виду глобалних финансијских и производних структура. Грађани Србије су осиромашени, а привреда земље је пред уништењем. Ниједан политички програм, па ни спољнополитички, не може, стога, опстати без првобитног темељног преуређења стања у земљи. Витални приоритет државне политике стога мора бити заштита и развој њених преосталих економских капацитета. Заштита економских интереса Србије на унутрашњем плану, пре свега кроз промишљено и стратешки оријентисано законодавство, основни је предуслов било каквог успеха државне дипломатије.

1.1.2. Наслеђе југословенских ратова

Поред уништене привреде, витални проблем Србије представља негативно наслеђе распада Југославије. Једна трећина српског народа нашла се изван граница државе коју су доживљавали као „своју“, а помоћ и заштита њихових интереса додатно напрежу и тако слабе државне и националне ресурсе. Још већи проблем, међутим, представља медијска, политичка и војна кампања која је против Србије вођена везано за југословенске ратове, а која за резултат има да је велики број утицајних играча у спољној политици третира као *de facto* непријатеља. Ово је пре свега *чињеница која се мора имати у виду*, као и спољнополитички задатак коме се мора приступити без наивности и са највећом могућом озбиљношћу. Овај фактор такође усмерава српске спољнополитичке векторе у одређеним правцима (Руска Федерација, НР Кина, Покрет несврстаних, осведочено пријатељске државе попут Грчке, Румуније, Словачке и сл.), што се не сме занемарити.

1.1.3. Државна безбедност и Косово и Метохија

На овај проблем непосредно се надовезује *проблем безбедности*, будући да су погрешно конципираним реформама државне безбедносне структуре учињене зависним од САД и НАТО, који су, међутим, носиоци дестабилизације земље и подстрекачи њене даље дезинтеграције. Покрајина Косово и Метохија налази се у недефинисаном међународном статусу. Она је призната као независна албанска држава од стране значајног броја најмоћнијих држава света, али је званично још увек под протекторатом УН, који је сумњивим правним поступком „пренесен“ на војно-административну мисију Еулекс. Њеним друштвеним процесима управља група бивших организатора и предводника терористичке ОВК, чврсто повезана са европским, блискоисточним и глобалним криминалним круговима, која је територију покрајине учинила једним од највећих полигона за криминалне активности у Европи, што значајно доприноси криминализацији и дестабилизацији целог балканског региона и непосредно угрожава животе и безбедност лојалних грађана Републике Србије у покрајини. Врховним политичким ауторитетом и центром силе у покрајини, међутим, *de facto* фигуришу војне структуре НАТО, под контролом политичких центара у САД. КиМ, стога, представљају највећи безбедносни изазов Републике Србије, као и непосредну претњу њеном уставном и правном поретку, како једностраном изменом њених граница, тако и криминалном и терористичком активношћу група са подршком у покрајини.

1.1.4. Одсуство темељног националног консензуса

Унутрашње ограничење Републике Србије представља непостојање консензуса око виталних националних интереса, као што је територијални интегритет земље. С друге стране, у уређеним државама, по правилу, нико осим припадника екстремистичких, сепаратистичких мањинских покрета, њега не доводи у питање. Услед индоктринације читавог низа генерација Срба у духу пропагандних флоскула о великосрпском хегемонизму, нашта се надовезала темељна обрада од стране домаћих и страних масовних медија који су у функцији евроатлантских центара моћи, не тако занемарљив број припадника српског народа готово је равнодушан према дезинтеграционим процесима који прете земљи, и, штавише, подржава политичке снаге које имају блаонаклон однос према сецесији Косова и Метохије, и делују у прилог (кон)федерализације остатка наше републике. Опасност представљају и покушаји манипулације појединим мањинским заједницама, од стране матичних центара у иностранству, али и неких овдашњих лидера тих националних мањина, у циљу подстицања нелојалног односа према Републици Србији. Укратко, инсистирање под плаштом децентрализације на стварању нових центара политичке моћи у Рашкој области и на југу Србије, као и захтеви за прекомерно проширивање аутономије Војводине, али и деловање политичких чинилаца који генерално подривају суверенитет и територијални интегритет државе, представљају озбиљан ограничавајући фактор спољнополитичког деловања Републике Србије.

1.2. Међународни ограничавајући фактори

Савремена структура међународних односа умногоме унапред одређује могућности и приоритете државне дипломатије Републике Србије. Најбитнији аспекти међународних односа су (1) међународне интеграције; (2) подривање институција међународног права; (3) мултиполарност света.

1.2.1. Политичка глобализација и међународне интеграције

Традиционални појмови суверености и националног субјективитета, који се налазе у оснивачким принципима Организације уједињених нација (ОУН), играју све мању улогу у међународним односима. Мешање у унутрашња питања суверених држава постала је општа међународна пракса, а међународне институције замишљене да буду брана спољнополитичкој самовољи великих, моћних и богатих држава показале су системски недостатак ауторитета. Није извесно да ли ће овакво стање ствари довести до темељног реформисања међународних институција попут ОУН, чиме би се овима омогућило више дипломатског и политичког ауторитета, или ће њихов нарушени углед довести до њиховог потпуног укидања, озваничујући затечено стање ствари у коме глобалну политику кроје најмоћније и најбогатије државе и политички блокови.

Паралелно са слабљењем утицаја ОУН, може се уочити раст идеје о потпуној безалтернативности *интеграција* у што већи број економских, безбедносних, правосудних, политичких и чак (пара)државних међународних организација, на које се преноси значајан део властитог суверенитета, што значајно ограничава како унутрашње, тако и спољнополитичке могућности појединачне земље. Вођење економске политике чини се немогућим без подршке ММФ, СТО или развојних фондова ЕУ, заштита безбедности од интернационализоване претње тероризма или међудржавних сукоба проглашава се немогућом без подршке крупних војних блокова какви су Организација североатлантског пакта (НАТО) или Организација договора о колективној безбедности (ОДКБ), правосудни ауторитет се преноси на међународне

судове, а о унутрашњим питањима појединачних држава решавају удаљени центри (Вашингтон, Брисел, Москва, Пекинг и др.)

Према широко прихваћеном виђењу, Србија се налази у непосредној интересној сфери Европске уније и НАТО, чије чланице или већ окружују земљу са свих страна, или ће то чинити у предвидљивој будућности. Заступници приступања овим организацијама активно стварају политичку климу незаобилазности ових организација на развојном путу земље, истичући да свака политичка опција која Србију оставља изван европски/евроатлантских интеграција по нужности води самоизолацији и пропадању.

1.2.2. Подривање институција међународног права

Што више расте утицај глобалних центара моћи, то се више подривају институције међународног права, које су представљале темеље међународних односа у протекла два века, а чији су темељи, у лику међународних уговора и обавеза још старији. Неколицина најмоћнијих земаља света, у чему предњаче САД и њихови најближи савезници, поставили су низ преседана неовлашћеног мешања у унутрашња питања суверених држава, као и игнорисања значајних међународних уговора и темељних принципа више међународних организација, за рачун властитих државних или економских интереса. Истовремено, ове државе значајно подривају ауторитет свих међународних институција које се налазе под њиховом формалном контролом, одбијајући да приступе низу међународних организација и сопствени државни систем потчине њиховим решењима и судовима.

Као чланица ОУН и потписница великог броја међународних уговора, Србија је велики губитник овог подривања међународног правног поретка. Будући малом и немоћном земљом, која се мора у великом броју питања ослањати управо на суд и ауторитет међународне заједнице, Србија је у више наврата била непосредном жртвом грубог кршења међународног права, од којих су свакако најпознатије ратна кампања НАТО против СРЈ 1999. године и серија противправних признавања самопроглашене независности албанских привремених институција на КиМ. Српска јавност је свесна колику глобалну штету чини подривање међународног правног поретка и у вођењу сопствене спољне политике упућена је на савезнике и партнере који се залажу за његово очување и учвршћивање.

1.2.3. Мултиполарност света

„Униполарна ера“, период неограничене глобалне доминације САД над безмало свим политичким и економским процесима на планети, а који је наступио након пада Берлинског зида, несумњиво је нанео много штете међународној заједници. Својом самовољом, владе САД изазвале су и подржале велики број неоправданих и погубних ратова, намећући појединачним државама своју политичку вољу без обзира према њиховим захтевима или интересима, као и не уважавајући принципе међународног права. На економском плану, изнуђене либерализације економија већине земља под непосредним америчким утицајем довеле су до значајног осиромашења и економске зависности земаља тзв. „Другог“ и „Трећег света“, као и до глобалне прерасподеле богатства која је неколицину постиндустријских земаља учинила власницима преко

95% светског иметка. Апсолутна доминација финансијских, економских и корпоративних кругова САД довела је, према општем признању, до Светске економске кризе.

Неуспели униполарни пројекат, као и неувиђавност САД према интересима других земаља и нација, довела је до убрзане изградње и консолидације других центара моћи, који настоје амортизовати њихов утицај на своје интересне сфере, али и заштитити међународне политичке и економске токове од самовоље једне једине државе. Полако се кристалишу нове констелације моћи око Русије, Кине, Европске и Латиноамеричке уније, које су званично опредељене за изградњу новог, праведнијег и „мултиполарног“ међународног поретка. Стратегија спољне политике Србије мора ову чињеницу имати у виду, будући да она најављује слабљење ауторитета организација и центара моћи који тренутно представљају једини ослонац државне политике и економије.

2. СПОЉНОПОЛИТИЧКИ ПРИНЦИПИ СРБИЈЕ

Спољна и међународна политика Републике Србије мора бити ослобођена сваке произвољности, промењивости и дневнополитичких колебања која су је до сада карактерисала. Будући виталним за опстанак и одржање друштва, истовремено и једином линијом одбране суверености, територијалне целовитости, уставног и правног поретка државе пред силама против којих не помажу војска и привреда, ма колико снажне оне биле, потребно је српску дипломатију консолидовати око јединствених и неоспорних принципа спољне политике, којих би се придржавала свака нова влада без обзира унутрашњу и спољашњу констелацију снага.

Ови принципи заснивају се на виталним државним и националним интересима и представљају смернице ка политици опстанка и одржања на светској позорници, без обзира на развој догађаја и структуру моћи у држави и међународној заједници.

2.1. Пет принципа спољне политике Србије

- 1) Темелни принцип спољне политике Републике Србије јесте очување уставног и правног поретка, суверености и територијалног интегритета Републике, као и живота, достојанства и интереса њених грађана.
- 2) Република Србија заступа интересе целокупног српског народа, без обзира да ли он пребива на територији Републике Србије.
- 3) Република Србија подржава основне принципа међународног права и испуњава све међународне и правне обавезе које је на себе преузела.
- 4) Република Србија је војно неутрална земља која, у складу са државним и националним интересима, жели да гради и подстиче пријатељске и партнерске односе са свим земљама света, при чему је приоритет сарадња са Руском Федерацијом, Европском унијом и чланицама Покрета несврстаних.

5) Република Србија се залаже за успостављање стабилног и просперитетног међународног поретка на Балкану, заснованог на заједничким интересима балканских држава, као предуслова за добробит и напредак свих народа и држава у региону.

2.2. О принципима

Ових пет принципа односе се на пет домена од највећег државног и националног интереса Републике Србије, а то су (1) њен уставни и правни поредак; (2) заступање интереса српског народа као целине; (3) равноправно и доследно учествовање у међународном правном поретку; (4) сарадња са другим земљама света у складу са властитим интересима; и (5) изградња стабилног и просперитетног балканског региона. Ови принципи представљају основна начела деловања државне дипломатије и представљају темељ целокупне државне спољне политике. Држава их се придржава у целини, подједнако се бавећи свима, хијерархијски их вреднујући по наведеном редоследу, али никада не запостављајући један на уштрб другог.

Даље излагање дугорочне спољнополитичке стратегије излагаће се по темама које повлачи сваки од принципа појединачно.

3. УСТАВНИ И ПРАВНИ ПОРЕДАК

Уставни и правни поредак, сувереност и територијални интегритет и интереси грађана Србије су основна *унутарполитичка* питања Србије. Међутим, новонастало стање односа у свету, у којим велике државе и међународне организације целу планету чине својом авлијом, од ових питања чини *спољнополитичка питања* свих значајних фактора у региону (САД, ЕУ, Русија, као и међународне институције), па је „прва линија одбране“ управо – дипломатија.

Заштита уставног и правног поретка Републике Србије на међународном плану развија се у домену: (1) политике очувања КиМ у уставном и законском поретку Србије; (2) спречавања даљег дезинтегрисања Србије и; (3) бирању спољнополитичких савезника наклоњених суверенитету и територијалној неповредивости Србије.

3.1. Косово и Метохија

Покрајина Косово и Метохија, *de jure* под протекторатом ОУН, *de facto* под војном управом НАТО и цивилном администрацијом ЕУ, представља највећи унутрашњи и спољни изазов уставном и правном поретку Републике Србије. Након Косовског рата и интервенције НАТО, Србија је изгубила контролу над делом своје границе према Македонији и Црној Гори, као и целом својом границом према Албанији, без могућности да надгледа проток људи и робе у Покрајину. Албански сепаратисти конфисковали су државну имовину, бесправно преносећи њен део на нове власнике, истовремено угрожавајући живот, имовину и безбедност лојалним грађанима Србије, који се свакодневно дискриминишу по националној, верској и језичкој основи. Дубоко криминализовање друштва у покрајини представља непосредну претњу безбедности

целе државе, будући да се ван њене контроле налазе највећи центри терористичких и криминалних активности у региону и шире.

Непосредни приоритет „косовске“ спољне политике Републике Србије представља блокирање нових признавања самопроглашене албанске независности, блокирање њеног пријема у што већи број међународних институција, као и активно залагање да се постојећа признања оспоре и повуку у што већем броју држава света. Циљ је заустављање *стварног осамостаљења* покрајине од државних институција и покровитељства, пре свега тако што ће се самопроглашњена држава онемогућити да делује на међународном плану, не би ли се албанска јавност приволела повратку за преговарачки сто.

Након повратка непосредним преговорима, циљ је вратити КиМ под формално окриље друштвеног и законског поретка Србије, повратак контроле над границом и унутрашња децентрализација покрајине, која би држави вратила контролу над лојалним заједницама, виталним ресурсима и културном баштином.

Ради остварења ових циљева, потребна је свесрдна подршка јачању међународних институција и њихова еманципација од олигархијских интереса најмоћнијих и најбогатијих. Србију ово упућује на најтешњу сарадњу са државама које данас представљају највеће заштитнике међународноправних институција, као што су РФ и НРК. Србија истовремено мора да учини максималне напоре да своје спољнополитичке саговорнике стимулише да заступају њене ставове на међународној позорници, што подразумева усвајање оштријих дипломатских мера против држава које су признале самопроглашену албанску независност, као и низ економских и политичких олакшица (визне, царинске, пореске) земљама које пружају подршку њеној политици у покрајини. Овим се подршка српског принципијелног става о КиМ настоји учинити *корисном* за спољнополитичке саговорнике, ван контекста опште користи од снажних институција међународног права.

3.2. Спречавање даљег дезинтегрисања државе

Стране дипломате и јавно су саопштавале да процес дезинтеграције Југославије „вероватно није завршен са Косовом“ и извесно је да постоји низ међународних и регионалних фактора који потпомажу аутономашке и сепаратистичке покрете у Војводини и Рашкој области.

Државна дипломатија мора радити на *спречавању интернационализације* тзв. „мањинских питања“ у земљи, чије потпиривање потпомажу суседне државе и регионални центри моћи (пре свега Мађарска, Хрватска и Албанија, односно привремене албанске власти на Косову и политичари из Федерације БиХ). ово подразумева пре свега оштар и искрен непосредни контакт са матицама ових мањинских група, али и промоцију мањинске политике Србије у иностранству.

У овом контексту, од прворазредног значаја је *дисциплиновање* дипломатских кадрова Републике Србије, који често интересе мањинских или политичких група којим

припадају стављају испред државних, што је у протеклом периоду нанело непроцењиву штету земљи и њеној дипломатији.

3.3. Спољнополитичке импликације

С обзиром на приоритет овог принципа у односу на остале, као и на кључни значај очувања уставног поретка по сам опстанак државе и народа, развој догађаја на овом плану од непосредног је утицаја по спољнополитичке векторе које ће држава заузимати у наредном периоду. Принципијелна подршка Руске Федерације и Народне Републике Кине српском народу и држави у њиховом инсистирању на међународној правди и принципима суверенитета и међународног субјективитета, природно ове две државе намеће као најближе савезнике и партнере на међународној сцени. Паралелно са њима, од највеће је важности изградња и одржавање посебних односа са државама-чланицама ЕУ, које су остале привржене територијалном интегритету Србије, а то су Грчка, Шпанија, Румунија, Словачка и др.

4. ИНТЕРЕСИ СРПСКОГ НАРОДА КАО ЦЕЛИНЕ

Република Србија разликује *аутохтоно српско становништво у региону* од своје *дијаспоре*. На темељу Устава који Србију дефинише не само као државу свих њених грађана, већ и као *државу српског народа*, Србија се поставља за заштитника интереса српског народа као целине, под чиме се пре свега подразумева њено активно супротстављање његовом физичком, културном и језичком затирању на територијама ван граница Републике Србије, а које представљају његов вишевековни животни и културни простор.

Овај принцип подразумева: (1) јачање специјалних веза са Републиком Српском и њена заштита на међународном плану; (2) очување језика, културе и идентитета српског становништва Македоније, Црне Горе и Хрватске; (3) повратак имовине прогнаним и избеглим са територија бивших југословенских република и њихова заштита; (4) двојно држављанство за припаднике српског народа у региону.

4.1. Специјалне везе са Републиком Српском

Као наследник међународноправног субјективитета СР Југославије, Република Србија представља гарант спровођења Дејтонског мировног споразума, на коме се темељи држава Босна и Херцеговина као политички савез два ентитета, од којих један представља Република Српска, са којом се Србија граничи целом дужином своје границе са БиХ. Република Српска представља историјску тековину борбе српског народа за опстанак и равноправност у Босанском рату и њено очување и просперитет јесу прворазредни спољнополитички задатак државе Србије. На међународном плану, Република Србија се залаже за интересе Републике Српске и блокира све покушаје њеног укидања и наметнуте унитаризације БиХ, против воље конститутивног српског народа.

Поштујући суверенитет БиХ, Србија гради специјалне везе са Републиком Српском, које се темеље на потреби за очувањем јединствене културе и традиције, вођењу

заједничке политике у образовању, као и на заједничким економским и националним интересима. Грађанима Републике Српске гарантује се посебан статус у Србији, чиме им се обезбеђује приступ образовним, здравственим и социјалним установама у земљи, слободно кретање и запошљавање. Србија и Српска тесно сарађују на остварењу националних интереса српског народа, као и заједничких интереса својих грађана.

4.2. Црна Гора

Кнежевина и потом Краљевина Црна Гора, према свим званичним документима и изворима друге врсте, имала је српски етнички карактер. Пописи становништва, уџбеници, путне исправе, непобитно говоре да се православно становништво државе осећало и изјашњавало искључиво као српско. Услед деценијских притисака и индоктринације од стране комунистичке власти, део православног становништва Црне Горе прихватио је после Другог светског рата нови, креиран у духу болшевичког етно-инжењеринга, црногорски национални идентитет. Ипак, судећи по односу према српском језику и Српској православној цркви, али и преовлађујућем опредељењу током распада СФРЈ и ратова за југословенско наслеђе, као и променама националног опредељења на пописима становништва зависно од политичких убеђења, већина Црногораца и даље себе у ширем смислу доживљава и као припаднике српског националног корпуса. Но, црногорска владајућа гарнитура је током задње деценије покренула нову кампању потирања српског слоја националног идентитета Црногораца, односно заокруживања црногорског националног идентитета, што дугорочно, ако такво деловање не буде имало адекватан одговор, не може а да не да резултат. Стога је Република Србија, као матична држава српског народа, дужна да се на начин који не нарушава суверенитет Црне Горе, бори не само за заштиту националних права становника те републике који се декларишу као Срби, већ и да се, подржавајући медије, верске институције и невладине организације, које делује у том правцу, енергично залаже за очување српског историјског карактера Црне Горе, односно да парира покушајима да се он прикрије, односно његово наслеђе потре, од стране актуелног режима у Подгорици. Ту се ради не само о емотивним и историјским разлозима, већ и о виталним геополитичким интересима наше републике.

4.3. Очување српског језика, културе и идентитета

Будући да низ бивших југословенских република своју новостечену државност и национални идентитет граде супротстављајући га српском народу као историјском и националном непријатељу, истовремено присвајајући значајне сегменте његове културе и проглашавајући их за аутохтоно „своје“, Република Србија улаже значајне напоре на заштити српског језика, културе, традиције, историјске баштине и националног идентитета у Црној Гори, Македонији, Хрватској и другим земљама региона. Ово се остварује деловањем конзуларних представништава и јачањем веза са појединачним српским заједницама у овим земљама.

Република Србија се на међународној сцени бори за очување идентитета и достојанства српског језика и књижевне баштине, не дозвољавајући да се његови историјски и дијалектски аспекти насилно отуђују и уврштавају у новокомпоноване и измишљене

пројекте „националних језика“. У сагласности са културним и образовним институцијама, историјски континуитет српског језика и књижевности у региону штити се од заборављавања – пре свега старајући се да припадници српског народа у региону имају доступ уџбеницима и образовним програмима на српском језику и у складу са српском традицијом и културом.

Република Србија се дипломатским средствима залаже за очување споменика културе и историјске баштине српског народа ван својих граница, залажући се против брисања српског народа и сећања на његову културу на његовим вишевековним стаништима у региону.

4.4. Враћање имовине избеглицама и прогнаним

Као република која је у југословенским ратовима примила највећи број избеглица, Србија се залаже за потпуни повратак отете и накнаду уништене имовине избеглим и прогнаним лицима која пребивају на њеној територији. Србија такође дипломатским средствима инсистира на изградњи односа поверења и сарадње у региону, како би се омогућио несметан приступ и располагање овом имовином свима онима којима се она врати.

4.5. Двојно држављанство за Србе у региону

Република Србија, као национална држава и матица српског народа, ставља своје државне и друштвене институције на располагање целом српском народу, изједначавајући његове припаднике у региону са својим грађанима по правима слободног приступа здравственим, социјалним и образовним институцијама. Преко својих конзуларних представништава, Република Србија издаје документа припадницима српских заједница у земљама региона. У сарадњи са традиционалним заједницама и организацијама Срба у овим земљама, надгледа се број српског становништва и стање српске културе у њима, водећи рачуна да се институције републике Србије не злоупотребљавају у друге сврхе, осим очувања аутохтоне српске културе, језика и историјске баштине.

5. МЕЂУНАРОДНИ ПРАВНИ ПОРЕДАК

Питање будућности међународног правног поретка, каквог данас познајемо, отворено је већ више година. Република Србија, као једна од највећих жртава противправног насиља, манипулација међународним нормама и недостатка ауторитета међународних институција, принципијелно се залаже за опстанак и очување основних принципа међународног права, а поготово међународноправног субјективитета појединачних држава и принципа немешања у унутрашња питања суверених чланица међународног поретка.

Инсистирање државне дипломатије Србије на очувању међународноправног поретка темељи се на (1) заштити властитих интереса у ненаклоњеном међународном окружењу и (2) изградњи позитивне слике о себи, као поузданог савезника и партнера који поштује преузете обавезе.

5.1. Институције међународног права

Међународни правни поредак, са својим институцијама, представља један од главних адута Србије у њеној дипломатској борби за самоодржање. Србија много очекује од међународних институција и стога мора имати чврст и принципијелан однос према њима и њиховим државама чланицама. Од великог је значаја по Србију да се истиче у борби за очување и повратак ауторитета овим институцијама, јер на тај начин шаље јасну поруку државама од којих очекује подршку у својој борби за очување територијалне целовитости и уставног поретка, да Србија представља партнера на кога могу рачунати на глобалном плану, када су међународне институције у питању.

5.2. Поуздан савезник и партнер

Од прворазредног је значаја да се Србија ослободи ореола државе парије и непоузданог спољнополитичког партнера, који је делом незаслужено, делом заслужено стекла. Међународно право и уговори морају бити светиња српске спољне политике, јер је то вековима опробани најбољи начин да држава покаже своју озбиљност и поузданост, као и да стекне савезнике на које се може ослонити.

Ово подразумева пажљиви одабир међународних уговора који се преузимају, али и придржавање већ преузетих уговора – *без обзира на промене унутрашњег односа политичких снага*. Ово се, на пример, односи на испуњавање обавеза према Међународном кривичном суду за ратне злочине у Хагу, све док се та обавеза на правно валидан начин не укине, али и придржавање уговора који су до сада остварени са САД, ЕУ и Русијом. Србија, као озбиљна држава, неће насилно мењати договоре које су постигле њене претходне администрације, без обзира колико они по њу били неповољни.

6. МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

Основни критеријум сарадње са страним земљама јесу Принципи спољне политике Србије и приоритети у међународним односима одређују се на основу сагласности спољне политике земље са њеним виталним интересима. Србија је отворена за сарадњу са свима, под условом да они уважавају спољнополитички субјективитет Србије и цивилизацијске темеље на којим почива њен уставно-правни поредак. С обзиром на међународно окружење Србије, два приоритета у њеној спољној политици представљају (1) земље Европске уније и поготово (2) Руска федерација, али због свог огромног спољнополитичког значаја, она мора имати јасан и дефинисан став према (3) САД и (4) НР Кини. Најзад, (5) надовезујући се на дипломатску традицију социјалистичке Југославије, која је нарочите везе одржавала са Покретом несврстаних, чији је један од оснивача, земљама окупљеним у ову организацију потребно је указати нарочиту дипломатску пажњу.

6.1. Европска унија

Европска унија представља геостратешку реалност Србије. Њена територија је делимично окружује, а врло је вероватно да ће све државе са којима се граничи, под тренутним околностима, пре или касније постати њене чланице. Истовремено,

Европска унија је главни економски партнер Србије, што је свакако чињеница коју треба мењати, с обзиром на разорне последице које диспропорционални однос Србије и Уније има по српску економију, али је Србија истовремено економски и административно овисна од њених фондова и развојних програма. То намеће приоритет тесне сарадње са ЕУ уз евентуални процес приступања, али и *паралелну изградњу што веће независности* од њених економских и политичких структура. Србија је начелно отворена према процесу пуне интеграције у ЕУ, али под условом, и у оној мери у којој институције Уније подржавају и признају уставни и правни поредак, територијалну целовитост и државни суверенитет Републике Србије као равноправног међународног субјекта.

Истовремено, односе са ЕУ Србија темељи на принципу реципроцитета. Поучена досадашњим негативним искуством и по економију разорним последицама бескомпромисног праћења интегративног распореда, Србија склапа са ЕУ *само уговоре који важе у обостраном режиму*, и који недвосмислено служе интересима Србије. Србија, такође, није спремна на одрицање од елемената властитог суверенитета и независности на рачун Уније, ако се из тих конкретних потеза не могу очекивати непосредне користи за Србију.

Као основни предуслов свих даљих интеграција, Србија очекује недвосмислену подршку институција ЕУ своје уставном и правном поретку и њену чврсту решеност да Србију очува у свом пуном територијалном и политичком капацитету. Уколико до овога не дође, на пример, признавањем самопрокламоване косовске државе од стране европских институција, сарадња са тим институцијама се блокира до оне мере, до које то могу да издрже могућности и интереси Србије. *Блокира се процес ступања у ЕУ*, ако њене институције признавањем косовске независности оспоре уставни и правни поредак Србије. Истовремено, јачају се билатерални односи са појединачним чланицама Уније, засновано на Принципима спољне политике, а са нагласком на државама које су се показале као принципијелни савезници и пријатељи Србије (Грчка, Румунија, Словачка, Кипар и др.).

6.2. Руска Федерација

РФ представља главног спољнополитичког партнера Србије, захваљујући њеној принципијелној и савезничкој подршци у њеном настојању за самоодржањем. Истовремено, сарадња са Русијом на свим привредним, културним и политичким нивоима знатно заостаје за институцијама ЕУ и чак САД. Истовремено, између руског и српског народа постоји дуга традиција заједничке културе и братских односа, која представља одличан темељ за тесне билатералне везе. Ове везе се граде на (а) одсуству интегративних амбиција; (б) тесној економској сарадњи; (в) изградњи заједничког културног простора; (г) начелном заступању руских интереса у међународним институцијама.

6.2.1. Интегративни процеси

Србија се налази ван спољнополитичке орбите РФ, не налазећи се у њеној непосредној зони спољнополитичког деловања (тзв. „ближем иностранству“), у које пре свега

спадају бивше чланице СССР, централноазијске државе, Кина и Јапан. Без амбиција да улази у било какве интегративне процесе са Русијом, од које је удаљена и територијално и геополитички, Србија у први план ставља билатералне односе са Русијом. Ови билатерални односи пре свега теже успостављању политичког реципроцитета у контакту са Русијом, чија се подршка до сада заснивала на пукој принципијелности. Непосредни контакти са руском политичком, економском и културном елитом треба да осигурају да Србија постане и остане интересна зона РФ, у чији ће бољитак Русија имати непосредне интересе да улаже.

6.2.2. Економска сарадња

Истовремено, јачају се економске везе са РФ у циљу (1) повећавања обостраности у међусобној сарадњи; (2) укидању европског и америчког финансијског монопола у Србији; (3) економског развоја и енергетске безбедности Србије.

РФ представља појединачну земљу са којом Србија остварује највећу робно-новчану размену. До сада је ова размена била у знаку огромног спољнотрговинског дефицита Србије, будући да је Русија водећи снабдевач Србије енергентима. Приоритетни циљ економске сарадње са Русијом мора бити повећање пласмана српске робе на руско тржиште, за чију сврху треба користити постојећи Царински споразум између две земље.

У протеклој деценији, ЕУ и САД су политичким средствима издејствовали привилегије за своје компаније и капитал у Србији. Овај договор показао се врло штетним, јер је критично повећао спољнотрговински дефицит Србије, наневши неподношљиву штету неконкурентној локалној привреди. Циљ дипломатских споразума са РФ јесте и да се привуче што више њиховог капитала и инвестиција у Србију, како би се начинила политичка равнотежа која не би допуштала центрима моћи у Бриселу и Вашингтону да политичке одлуке Србије уцењују економским развојем.

РФ представља једну од земља света најбогатијих енергентима, истовремено и једног од највећих извозника сировина и енергената на свету. Стратешка партнерства предузећа у Србији, као и стратешких државних предузећа са руском корпорацијама треба да осигурају доступност енергената у Србији по конкурентним ценама, чиме домаћа привреда задржава дугорочне могућности развоја.

6.2.3. Јединствени културни простор

Србија нарочито инсистира на продубљивању културних веза са РФ, чија је богата и сродна култура омиљена, али недовољно позната у Србији. Циљ билатералних односа у култури треба да буде образовање јединственог културног пространства, унутар кога би дошло до слободне размене идеја и међусобног надањивања ових блиских словенских, поствизантијских култура. Главни циљ ове сарадње јесте повећавање културног простора Србије, упознавање блиске руске културе и стварање јасне и недвосмислене алтернативе глобалистичкој западној култури која се, развијајући се без конкуренције, показала крајње погубном по националне и грађанске вредности малих земаља.

6.2.4. Уважавање интереса Русије

У складу са чињеницом да је Русија наш кључни спољнополитички партнер и главни савезник у вези са одбраном територијалног интегритета, Србија ће настојати да активно уважава руске интересе на пољу међународних односа, кад год се они не косе са њеним властитим интересима, или Принципима спољне политике.

6.3. Сједињене Америчке Државе

САД су већ далеко од своје улоге јединственог центра моћи на глобалном плану, али оне и даље представљају преовлађујући политички фактор у Европи, који је већ дуже време традиционално наклонен према Србији. Односи са САД морају почивати на свести о њиховој незаобилазној улози у свим међународним процесима и добро промишљеном реализму. Србија мора настојати да приволи САД да уважавају њене легитимне интересе и да међусобне односе заснују на дијалогу и уважавању међусобних интереса.

Истовремено, с обзиром на погубан утицај САД по српски народ на балканској политичкој сцени, треба настојати да се изађе из политичке орбите САД, а своја политика учини максимално независном о њених центара политичке моћи. Србија је свесна, међутим, да балкански регион не представља приоритетну тачку америчке спољне политике, те да САД своју вољу на овом простору углавном каналишу кроз институције ЕУ. Стога обазрива и промишљена политика према ЕУ значи истовремено излагање у сусрет изазовима које пред Србију постављају САД.

Првобитни интерес САД на Балкану представља мобилизација што већег броја држава и народа за чланство у НАТО, војном савезу којим САД неприкосновено доминирају. Србија задржава крајње резервисан став према НАТО, пре свега због противзаконите кампање бомбардовања које је овај савез водио против СР Југославије, а од које се никада није оградио. Сарадњу са САД Србија настоји остварити на другим пољима, избегавајући сваки ангажман своје војске на спровођењу глобалних америчких интереса.

6.4. Народна Република Кина

НРК представља глобалну фабрику, најјачу и најперспективнију економију планете и истовремено принципијелно заступа виталне интересе Србије на међународној сцени.

Основни циљ сарадње са НРК јесте успостављање *непосредних* економских веза, како би се избацили посредници између кинеске робе и српских потрошача и тиме смањио поражавајући трговински дефицит са Кином. Истовремено, настоји се повећати пласман властитих производа на кинеско тржиште, као и привући кинески капитал у Србију, по могућности кроз оснивање мешовитих предузећа која би српске производе (брендове) могла производити у Кини и пласирати на њихово огромно тржиште. Кроз билатералне односе Србија настоји да привуче што већи број директних инвестиција из Кине, као глобално познатог поузданог економског партнера, чиме се још једном настоји сузбити европски и амерички финансијски монопол у земљи, тим пре што Кина представља инвеститора без непосредних политичких интереса на Балкану.

6.5. Покрет несврстаних

ПН представља традиционалног савезника Србије, али се његов положај знатно изменио – углавном повећаним економским утицајем САД и Кине након завршетка Хладног рата. Економска корист сарадње са овим земљама свакако није једнака некадашњој (као што ни капацитети Србије нису налик југословенским), међутим њихова политичка подршка и ауторитет на међународном плану могу бити ов великог значаја за спољнополитичке циљеве Србије.

7. РЕГИОНАЛНА САРАДЊА

Под „регионом“ се мисли на све земље Балкана, а не само на бивше југословенске државе. Земље региона културно и економски су повезане са Србијом током више векова. Просперитет и добробит сваке од земаља зависи у много чему од подршке осталих и велики центри моћи су ту чињеницу обилато експлоатисали до сада. Богатство, стабилност и просперитет сваке балканске земље могућ је искључиво на богатом, стабилном и просперитетном Балкану. Земље региона морају схватити да немају никог ближег него једна другу и Србија треба активно да се залаже на побољшању односа у региону.

Као чвориште које све земље Балкана повезује у једну целину, Србија је природно позвана да буде моторна снага и стожер нових односа у региону. Регионална политика Србије заснива се на (1) равноправности балканских народа и држава; (2) независности региона као целине од спољних центара моћи и (3) умереним скептицизмом према улагању властитих напора у интернационалне пројекте.

7.1. Равноправност балканских народа

Балканско полуострво одувек је представљало геостратешко чвориште евроазијског простора. Велике империје штитиле су своје интересе у региону испрва поробљавајући балканске народе, а затим, када то више није било могуће, старајући се да они увек буду у међусобној завади. Неразвијени балкански народи су се стога увек осећали позваним да стоје на путу развијених, док су развијени показивали склоност да на сиромашне и унесрећене суседе гледају са ниподаштавањем.

Заједнички просперитет и бољитак, народи и државе Балкана могу остварити само као *равноправне*, као партнери и сарадници *једнаки* у својим правима која један од другог захтевају, и обавезама које један према другом преузимају. Раздор међу балканским народима увек се остваривао преко протезирање неког од народа од стране неке моћне стране силе. Србија жели да изађе из балканског круга насиља и да свим својим балканским суседима приступа као равноправним, сувереним партнерима, који имају своје интересе, али и заједничке вредности. Само као равноправни партнери, балкански народи могу изградити систем међусобних односа у који неће зависити од страних интереса, нити бити подложен спољашњим манипулацијама.

7.2. Независност од спољних центара моћи

„Балканске интеграције“ представљају једну од главних ставки на распореду европских и атлантских интегративних процеса. Међутим, оне су усмерене на стандардизацију административних процеса и отвореност балканског тржишта као целине за страни капитал, као и на стварање отуђених, транснационалних елита и олигархија које би олакшавале управљање регионом. Србија нема никакве интересе у оваквим интеграцијама, усмереним на слабење њених институција и појачавање страних утицаја у региону.

Сарадња балканских народа и држава мора се заснивати на обостраним интересима тих народа и држава, а не интересима које им намеће неко трећи. Србија се залаже за непосредне, билатералне и мултилатералне разговоре у региону са циљем изглађивања међусобног неразумевања и проблема, како би се могли дефинисати заједнички проблеми које треба решавати узајамним напором, као заједнички циљеви којима цели регион треба да стреми.

7.3. Умерени скептицизам

Поучена горким југословенским искуством, Србија није склона идеалистичким интернационалним пројектима уједињења, али има свест да ови пројекти утолико више смисла имају уколико се односе на ближе окружење. Србија свим процесима регионалне сарадње приступа отворено и предано, али избегава свако напрезање појединачних националних снага у циљу стварања система који не би био по вољи свима. Уместо насилне унификације, Србија се залаже за реалне и добронамерне балканске везе, са уважавањем свих узајамних интереса и приоритета. Заједничко деловање балканских народа мора бити плод заједничких проблема и заједничких циљева балканских народа и Србија се интензивно заузима на отварању дебата и дијалога унутар којих би се они могли дефинисати.

8. ОБЛАСТИ ДЕЛОВАЊА

Под „областима деловања“ подразумевају се спољнополитички процеси кроз које Република Србија примарно треба да спроводи своје Принципе спољне политике.

8.1. Интегративни процеси

С обзиром на нестабилност међународних институција и непредвидиве промене спољнополитичке климе, Србија начелно није наклоњена интегративним процесима који умањују суверенитет и спутавају спољнополитички субјективитет државе чланице. Србија пре свега подржава институције које служе снажењу међународног правног поретка и доприносе равноправној сарадњи и дијалогу међу сувереним државама и нацијама. Србија избегава све интегративне процесе који значајно ометају њену слободну сарадњу са стратешким партнерима, савезничким и пријатељским државама.

Свесна геостратешке реалности, Србија задржава вољу за ступање у ЕУ, под условом да то не штети њеним интересима и не коси се са Принципима спољне политике. Истовремено, у складу са Принципом регионалне сарадње, Србија подржава

интегративне процесе у региону, докле год се они заснивају на равноправној и самосталној вољи балканских народа, на једнаку корист свих.

8.2. Безбедност

Тренутно стање Србије чини је веома осетљивом на питања безбедности, непосредно угроженом претњом стране окупације сопствене територије, међународним тероризмом и организованим криминалом. Истовремено, могућности Србије да одговори на ове изазове крајње су ограничене и захтевају значајну међународну подршку.

8.2.1. Североатлантски пакт

Србија је чланица НАТО програма „Партнерство за мир“ и учешће у њему задовољава све њене амбиције у сарадњи са овим војним савезом. НАТО је у више наврата спроводио политичке потезе који су се оштро косили са интересима Србије. У кампањи бомбардовања лишио је живота преко три хиљаде грађана Србије, а његово војно присуство на КиМ омогућило је етничко чишћење српског и неалбанског становништва са великог дела територије покрајине. НАТО је такође учествовао у војним акцијама против српског народа у Републици Српској, као што је логистички омогући спровођење највећег етничког чишћења у Европи после Другог светског рата, у акцијама „Бљесак“ и „Олуја“ хрватске војске. НАТО никада није начинио отклон од овог непријатељског деловања против српског народа и Србија не очекује да своје безбедносне проблеме може решити уз помоћ овог савеза. Напротив, Србија изражава забринутост да присуство НАТО у региону управо представља један од њених безбедносних проблема.

8.2.2. Организација Договора о колективној безбедности

На основу приоритетног положаја Руске Федерације у спољној политици Србије, Србија настоји побољшати безбедносну сарадњу са РФ, пре свега кроз билатералне односе. Србија настоји добити статус посматрача у Организацији Договора о колективној безбедности, како би остварила онај модус сарадње са војним снагама Русије који је кроз „Партнерство за мир“ већ постигла са САД. Циљ ове сарадње је усаглашено деловање са безбедносним агенцијама и војним службама РФ на одвраћању опасности од тероризма, школовање официра и кадрова ВС у Русији, као и модернизација војне технике Србије.

8.2.3. Борба против организованог криминала

Србија инсистира на појачаној сарадњи са земљама региона на сузбијању токова организованог криминала, који подједнако подрива друштвене поретке балканских држава, као што финансира структуре међународног тероризма на Балкану. Оштро и бескомпромисно разрачунавање са међународним криминалом мора бити један од основних приоритета регионалне сарадње, као и камен темељац поверења међу народима и државним институцијама у региону.

8.3. Економија

Развој економских потенцијала Србије и очување преосталих привредних капацитета представља један од приоритета српске спољне политике. Србија се дипломатским

средствима залаже за заштиту властитог права да економске партнере бира *на основу интереса и користи*, а не политичких или идеолошких ставова. Истовремено, спољна политика Србије помаже државној економији штитећи њене интересе у иностранству. Србија је свесна да финансијски и економски утицај у данашње време значи и политичку моћ, стога се дипломатска подршка економском развоју одвија на више планова: (1) дијалог око напуштања неолибералистичког модела привређивања; (2) развијање стратешких грана привреде под заштитом државе; (3) повећавању извозног потенцијала; (4) заштити локалне производње и тржишта; и (5) диверсификација страних улагања у земљу.

8.3.1. Дијалог о неолибералној привреди

Неолиберални модел привређивања, заснован на пуној приватизацији привреде и глобалном слободном тржишту тема је отворених расправа, које су нарочито појачане након избијања светске економске кризе. У самој Србији је ова расправа више него жива, али страни фактори који контролишу српску економију не дозвољавају да се неолиберална парадигма отворено доведе у питање. Српска дипломатија одржава везе са свим економским организацијама које се баве преиспитивање услова глобалне економије и олакшава српској привреди да се укључи у савремене токове, када се за то стекну унутрашњи политички услови.

8.3.2. Стратешке гране привреде

Извесно је да ће Република Србија морати ставити одређене гране привреде под државну заштиту, ако настоји да сачува своју привреду од потпуног колапса. Државна дипломатија тражи стратешке партнере за ове привредне гране, како их дефинишу унутрашњи политички чиниоци, и брани државну потребу за заштитом властите привреде на међународном плану.

8.3.3. Извозни потенцијал

Дипломатија Републике Србије остварује контакте на међународном плану у циљу склапања политичких договора о извозу српске робе, сировина и производа у стране земље. Србија настоји кроз билатералне уговоре проширити број земаља са којима остварује робну размену, уз настојање продора на тржишта неразвијених земаља, где је њена роба конкурентнија него на захтевним тржиштима ЕУ, САД или Русије.

8.3.4. Локална производња и тржиште

Србија међународним уговорима и дипломатским деловањем настоји подржати економску политику која штити њено тржиште од стране робе, која значајно доприноси расту спољнотрговинског дефицита. Србија избегава чланство у организацијама које прописују потпуно отварање сопственог тржишта за стране производе, будући да економија Србије нема снаге да издржи слободну конкуренцију богатих земаља.

8.3.5. Страна улагања

Србија настоји пронаћи партнере за непосредна улагања у свим страним земљама, борећи се против финансијског монопола западних земаља. Србија настоји да се обраћа за помоћ државама које су на глобалном плану кредитори (попут земаља БРИК), а не корисници кредита (ЕУ и САД), избегавајући на тај начин, колико је то могуће,

финансијско посредовање ММФ и других центара финансијске моћи који су у међувремену доказали своју исполитизираност.

8.4. Дијаспора

Дијаспора Србије је бројна, често присутна на утицајним и угледним местима у иностранству, али је системски дезорганизована и дивергентна у својим напорима да помогне. Република Србија, кроз рад конзуларних служби, настоји максимално објединити своју дијаспору и окупити их око конкретних пројеката економског развоја Србије. Истовремено, државна дипломатија помаже очувању језика, културе и традиције грађана Србије и српског народа у дијаспори.

8.5. Култура, наука, образовање

Српска дипломатија ради на међукултурној сарадњи са другим народима и државама, у циљу ширења културног простора Србије и отварања дијалога са другим културама. Србија се стара да кроз билатералне споразуме са другим државама побољшава друштвени и технолошки напредак, школујући своје кадрове у иностранству и усклађујући своје образовне програме са резултатима и нормама водећих светских образовних институција.

Србија је резервисана према културним и образовним програмима који се заснивају на корпоративним законитостима и глобалној култури, будући да су се у њеном досадашњем искуству они показали као разорни по локалну културу у Србији. Такође, имплементација јединственог образовног система на европском нивоу кроз тзв. „Болоњски процес“ дала је веома лоше резултате и спустила општи образовни ниво, тако да државна дипломатија, као представник државне и националне културе и система образовања, настоји успоставити мостове између Србије и врхунских научних институција, које пре свега имају високе резултате на пољу научног прогреса и образовања.

8.6. Заштита животне средине

Србија учествује у напорима за заштиту животне средине на међународном и регионалном плану. Као пре свега пољопривредна земља која у производњи здравих прехранбених производа види своју компаративну предност на међународној економској сцени, Србија се залаже за постављање здравствених норми на регионалном нивоу које забрањују прљаве технологије пољопривредне производње и подижу стандарде квалитета за увозне производе, чиме се истовремено доприноси заштити сопствених произвођача.